

Wstęp

Procesy demokratyzacji i transformacji systemowej to złożone problemy badawcze. Często bowiem trudno jest wyznaczyć linię między ustrojami demokratycznymi i niedemokratycznymi. J. Schumpeter uważał, że kluczowym wyznacznikiem jest cykliczny proces wyborczy. Nie postrzegał on jednak demokracji jako idealnego ustroju, opartego na władzy ludu. Eksponował natomiast to, iż zwykle pozwala ona na wymianę elit.

Koncepcja J. Schumpetera ma równie wielu zwolenników, jak i przeciwników. Między innymi L. Diamond podkreśla konieczność wyodrębnienia demokracji liberalnych w których obowiązują rządy prawa i elektoralnych, które mają jedynie charakter formalny.

W XX w. upadł szereg reżimów autorytarnych między innymi w Afryce, Europie Środkowej i Wschodniej oraz Ameryce Łacińskiej. Trzecia fala demokratyzacji, szczególnie ta rozpoczęta w Europie Środkowej i Wschodniej pokazuje, iż transformacja może prowadzić do zmian, które mają różny charakter i przebiegają w różnym tempie. Wystarczy spojrzeć na Białoruś, Ukrainą i Polskę. Wszystkie państwa miały teoretycznie podobne możliwości transformacji systemowej, a jednak ich tempo jest diametralnie różne.

W latach dziewięćdziesiątych demokratyzacja przeżywała niewątpliwie swój renesans. Procesy demokratyzacji

rozwijały się zarówno w Europie Środkowej i Wschodniej, Ameryce Łacińskiej, a także na terenach b. ZSRR i Azji. Przemiany ustrojowe obejmowały zarówno sferę polityczną, społeczną jak i mentalnościową.

Książka jest głosem w dyskusji na temat trudności jakie niesła za sobą transformacja systemowa, jakie były jej determinanty i konsekwencje. Stanowi ona efekt rozważań, jakie miały miejsce podczas konferencji „Procesy transformacji i demokratyzacji we współczesnym świecie”, która odbyła się na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego.

W publikacji poruszono takie tematy jak: zmiany systemowe na Węgrzech po 1989 r. i w Mołdawii, narodziny i rozwój demokracji w Estonii, Hiszpanii, na Ukrainie i w Polsce, a także problemy systemowe występujące w Korei Północnej.

Szczególnie dużo miejsca poświęcono rozważaniom na temat Polski. Poruszane są zarówno kwestie dotyczące systemu partyjnego, demokracji bezpośredniej, systemów medialnych czy nawet wybranych aspektów polityki zagranicznej.

Autorzy opisują przeobrażenia systemowe, znaczenie zmian i ich specyfikę. Stawiają też szereg pytań: w jaki sposób wspierać procesy demokracji, jakie są warunki niezbędne dla jej funkcjonowania, co utrudnia, a nawet uniemożliwia (jak w przypadku Korei) ich wprowadzenie. Pokazują też zachowania elit rządzących, jakość aparatu państwowego, bariery instytucjonalne i ścieżki rozwojowe,

W artykułach analizowane są też regionalne uwarunkowania zmian i stawiane są pytania o przyszłość procesów transformacji. Rozważania są niezwykle aktualne, ponieważ we współczesnym świecie możemy zaobserwować wysoką dynamikę zmian systemowych.

Na początku XXI demokracja była bowiem ustrojem dominującym¹. Obecnie w wielu regionach, np. w Ameryce Łacińskiej czy nawet w Europie, przeżywa kryzys. Społeczeństwa takich regionów jak Azja Centralna czy Bliski Wschód w ogóle nie wykazują gotowości do akceptacji zasad demokracji. Mimo to wydaje się, iż ustrój demokratyczny, choć niedoskonały, będzie nadal tym, który w największym stopniu chroni prawa jednostki i pozwala na partycypację w życiu społecznym i politycznym.

Małgorzata Rączkiewicz

¹ Przyjmuje się, iż panowała w 60% państw. M Gulczyński, *Panorama systemów politycznych świata*. Warszawa 2004, s. 109.